

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
креативного менеджменту і дизайну
Протокол № 11 від 26.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

КОМПОЗИЦІЯ ТА КОЛЬОРОЗНАВСТВО

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
В2 Дизайн
перший (бакалаврський)
Дизайн

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Розробник:
викладач

Марина МАНДРИКОВА

доцент

Володимир НОСАНЬ

Завідувач кафедри креативного
менеджменту і дизайну

Тетяна БЛИЗНЮК

Гарант програми

Денис БОРИСЕНКО

ВСТУП

Дисципліна «Композиція та кольорознавство» є фундаментальною складовою професійної підготовки здобувачів освітньої програми «Дизайн». Її вивчення спрямоване на формування у здобувачів художнього мислення, розуміння закономірностей побудови композиції та гармонійного поєднання кольорів у візуальному просторі. Актуальність курсу зумовлена зростанням ролі візуальної комунікації у сучасному медіа-просторі та необхідністю створення естетично досконалих, змістовних і функціональних дизайн-рішень. Засвоєння основ композиції дає можливість здобувачам ефективно організовувати візуальну структуру графічних об'єктів, підсилюючи емоційний та інформаційний вплив на глядача. Вивчення теорії кольору допомагає майбутнім дизайнерам усвідомлено використовувати колір як потужний інструмент художньої виразності та психологічного впливу. У процесі навчання здобувачі опановують методи аналізу, побудови та трансформації композиційних структур. Практичні заняття сприяють розвитку креативності, естетичного смаку й індивідуального стилю. Дисципліна забезпечує базу для подальшого вивчення спеціальних курсів з дизайну та візуальної комунікації. Отримані знання і навички є необхідними для професійної діяльності у сфері дизайну, реклами, брендингу та цифрового мистецтва.

Метою викладання дисципліни є ознайомлення з наукою про колір в її історичній ретроспективі, осмислення досвіду, накопиченого людством в цій галузі, підготовка майбутнього спеціаліста до теоретичного та практичного застосування знань з кольорознавства, розвиток у здобувачів колористичного мислення, вміння втілювати ідеї, замисли, почуття за допомогою кольору.

Завдання навчальної дисципліни:

освоєння історико-філософських питань з теорії основ кольорознавства;

- засвоєння основних колористичних понять, взаємодії світла і кольору та світлових явищ як причини виникнення кольору;
- поглиблення теоретичних знань кольорової естетики та кольорової гармонії;
- виховання розвиненого професійного кольорового та композиційного мислення;
- опанування термінологією кольорознавства та композиції;
- вміння практично та якісно вести спрямований пошук кольорових рішень у будь-якому творі образотворчого мистецтва та дизайну відносно психофізичних характеристик кольорів та кольорових сполучень;
- виховання у здобувачів працьовитості, відповідальності до виконання завдань курсу, дисциплінованості, самостійності.

Об'єкт вивчення дисципліни - процеси формування, сприйняття та використання кольору і композиції в образотворчому мистецтві та дизайні.

Предмет навчальної дисципліни - закономірності, принципи, засоби й методи побудови художньої форми за допомогою кольору та композиції, їхній естетичний, психологічний і функціональний вплив у дизайнерській діяльності

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

**Результати навчання та компетентності, які формує
навчальна дисципліна**

Результати навчання	Компетентності, якими повинен опанувати здобувач вищої освіти
PH7	СК1, СК3, СК9
PH8	СК6, СК8
PH9	СК8
PH10	СК1, СК3, СК8
PH11	СК3
PH18	СК8
PH19	ЗК8

де, ЗК8. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК1. Здатність застосовувати сучасні методики проектування одиничних, комплексних, багатофункціональних об'єктів дизайну.

СК3. Здатність здійснювати композиційну побудову об'єктів дизайну.

СК6. Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями).

СК8. Здатність здійснювати колористичне вирішення майбутнього дизайн-об'єкта.

СК9. Здатність зображувати об'єкти навколишнього середовища і постаті людини засобами пластичної анатомії, спеціального рисунка та живопису (за спеціалізаціями).

PH7. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень. PH5. Розуміти і сумлінно виконувати свою частину роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності.

PH8. Оцінювати об'єкт проектування, технологічні процеси в контексті проектного завдання, формувати художньо-проектну концепцію.

PH9. Створювати об'єкти дизайну засобами проектно-графічного моделювання.

PH10. Визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну в комунікативному просторі.

PH11. Розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах.

PH18. Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів дизайну.

PH19. Розробляти та представляти результати роботи у професійному середовищі, розуміти етапи досягнення успіху в професійній кар'єрі, враховувати сучасні тенденції ринку праці, проводити дослідження ринку, обирати відповідну бізнес-модель і розробляти бізнес-план професійної діяльності у

сфері дизайну.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1: "Фізичні аспекти кольору та сприйняття кольору"

Вивчення природи світла та кольору з фізичної точки зору. Ознайомлення з електромагнітним спектром, дисперсією світла та фізіологією зорового сприйняття. Дослідження колірної гами, первинних, вторинних та третинних кольорів. Розгляд основних систем змішування кольорів (адитивної та субтрактивної), а також базових характеристик кольору: колірної гами, світлоти та насиченості.

Тема 2: "Психологічний аспект кольору. Контраст і нюанс кольору"

Аналіз емоційного, символічного та психологічного впливу кольору на людину в різних культурних та соціальних контекстах. Вивчення теорії колірних контрастів (за тоном, світлотою, насиченістю, температурою, площею тощо) та використання нюансних (зближених) відношень для створення гармонійних колористичних рішень та передачі певного настрою.

Тема 3: "Теоретичні основи композиції. Закони композиції"

Опанування фундаментальних понять композиції як основи будь-якого художнього твору чи дизайн-продукту. Вивчення головних об'єктивних законів: закону цілісності, закону контрасту, закону підпорядкованості (субординації) та закону рівноваги. Формування розуміння того, як ці закони організовують візуальний простір.

Тема 4: "Типи композиції в графічному дизайні"

Класифікація композиційних структур за їхньою просторовою організацією та характером впливу на глядача. Дослідження статичних і динамічних, симетричних і асиметричних, а також відкритих і закритих (замкнених) композицій. Практичне застосування різних типів організації формату залежно від проектного завдання.

Тема 5: "Засоби композиції в графічному дизайні"

Ознайомлення з інструментарієм, за допомогою якого будується візуальна структура. Аналіз таких засобів, як пропорції, масштаб, ритм (метро-ритмічні ряди), симетрія та асиметрія. Вивчення принципу "Золотого перетину" та його застосування у створенні гармонійних пропорційних відношень у проектній графіці.

Тема 6: "Виразні засоби графічної композиції"

Дослідження базових графічних елементів: крапки, лінії, плями, площини та фактури. Вивчення їхніх властивостей та можливостей для створення складних візуальних образів, передачі об'єму, простору, динаміки та матеріальності виключно графічними засобами.

Тема 7: "Композиція в графічному дизайні. Центр композиції, фігура та фон"

Робота з візуальною вагою та простором аркуша. Визначення композиційного та смислового центру (домінанти) роботи. Дослідження взаємодії "фігура-фон" (гештальт-принципи), оптичних ілюзій, негативного простору та їхньої ролі у формуванні читабельного та виразного дизайнерського повідомлення.

Тема 8: "Методичні основи композиційно-художнього формоутворення в пропедевтиці дизайну"

Вступ до основ формоутворення (пропедевтики). Вивчення методів стилізації, трансформації та комбінаторики. Перехід від площинних абстрактних рішень до розуміння об'ємно-просторової структури. Використання модульних сіток та геометризації для створення впорядкованих дизайн-об'єктів.

Тема 9: "Композиція в образотворчому мистецтві. Композиція портрета. Композиція станкової картини монументального мистецтва"

Специфіка застосування композиційних закономірностей у класичному образотворчому мистецтві. Особливості кадрування, розміщення в просторі та освітлення в композиції портрета. Закономірності організації багатофігурної станкової картини та специфіка монументальних творів (масштабність, прив'язка до архітектурного середовища, врахування точки зору глядача).

Перелік практичних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних занять

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Завдання 1	Кольоровий круг
Тема 2. Завдання 2	Абстрактна композиція «Настрій»
Тема 3. Завдання 3	Формальна композиція
Тема 4.	Симетрична та асиметрична композиція

Завдання 4	
Тема 5. Завдання 5	Відкрита та закрита композиція
Тема 6. Завдання 6	Ритм в композиції
Тема 7. Завдання 7	Монохромна композиція
Тема 8. Завдання 8	Композиція портрета.
Тема 9. Завдання 9	Композиція станкової картини монументального мистецтва

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	Як впливає колір на психологічний стан людини
Тема 2.	Контраст і нюанс кольору
Тема 3.	Статична і динамічна композиція
Тема 4.	Золотий перетин в композиції
Тема 5.	Засоби композиції в графічному дизайні
Тема 6.	Методичні основи в композиції
Тема 7.	Пропедевтика
Тема 8.	Композиція в дизайні. Центр композиції, фігура та фон
Тема 9.	Композиція в образотворчому мистецтві.

Кількість годин лекційних, та практичних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція-візуалізація (Тема 1-9)).

Наочні (демонстрація (Тема 1-7)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 7)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання

результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку. Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: виконання та захист практичних/лабораторних робіт (4 комплексні роботи по 10 балів кожна, 40 балів), проходження експрес-опитувань (4 тести по 5 балів кожний, 20 балів).

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)).

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Спеціальність В2 “Дизайн”
Освітньо-професійна програма “Дизайн”
Навчальна дисципліна «Композиція та кольорознавство»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Завдання 1 (10 балів):

Ескіз-творчий задум

Завдання 2 (20 балів):

Семестрова робота на задану тему

Завдання 3 (10 балів):

Захист семестрової роботи

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту та бізнесу. Протокол №__ від _____р.

Екзаменатор

викладач Марина МАНДРИКОВА

Зав. кафедрою

д.е.н., проф. Тетяна БЛИЗНЮК

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1 . (10 балів)

Ескіз

Оригінальність ідеї (до 5 б): Новаторство, художня цінність.

Графічна ясність (до 5 б): Чітке відображення **композиційної схеми** та **основних акцентів** майбутньої роботи.

Завдання 2 . (20 балів)

Композиційна майстерність (до 8 б): Досконале використання принципів композиції (баланс, динаміка, формат) для досягнення цілісності.

Тональне рішення (до 8 б): Грамотне застосування **теорії тону** (гармонія, контрасти, насиченість).

Якість виконання (до 4 б): Технічна акуратність, професійне володіння матеріалом та фінальна завершеність роботи.

Завдання 3 . (10 балів):

Обґрунтування рішень (до 6 б): Здатність чітко аналізувати та аргументувати власні композиційні вибори.

Презентація та відповіді (до 4 б): Логічність доповіді, лаконічність презентації та впевненість у відповідях на запитання викладача.

Рекомендована література

Основна

1. Іттен Йоганнес. *Мистецтво кольору. Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва* /пер. з нім. Київ: ArtHuss, 2022. 96с.
2. Волошин С.В. «Кольорознавство: Навчальний посібник» / АртЕк (2019, перевидання) 320 с.
3. Каптула М.є. «Композиція в графічному дизайні» / КНУТД (2020) 120 с.

Додаткова

4. Гарньє Шарлотта, Ренн Марі-Мод. *Колір. Зрозуміти, відчувати, створювати*. Київ : ArtHuss, 2023. 240 с.
5. Blyznyuk T. Genesis and features of the still life genre in fine art / Т. Blyznyuk, М. Mandrykova, О. Maistrenko // [Електронний ресурс]. Актуальні питання гуманітарних наук. – 2025. - Вип. 91. - Т. 1. - С. 122-127. Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/37952>
6. Криволапов М. О. (ред.) «Основи образотворчого мистецтва» (2020). 312 с.
7. Едвардс Бетті. *Малювання на правій півкулі мозку* / пер. з англ. Харків : КСД, 2020. 256 с.

Інформаційні ресурси

8. Repository Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics/ Навчально-науковий інститут менеджменту і маркетингу/Кафедра креативного менеджменту та дизайну: Звіти з виставок, Звіт за результатами проведення пленеру-практикуму у форматі .pdf .
Режим доступу: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36875>
9. Побудова геометричного натюрморту олівцем (частина 1). Режим доступу: <https://youtu.be/wjLiGzEXSRM?feature=shared>.